
РОЗДІЛ VI. ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

УДК 349.6:502.131

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.2.1>

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ КЛІМАТУ В УКРАЇНІ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТА МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Балюк Г.І.,

*доктор юридичних наук, професор кафедри екологічного права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
член-кореспондент Національної академії правових наук України
ORCID: 0000-0001-5855-0142*

Власенко Ю.Л.,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри екологічного права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0002-7494-2960*

Балюк Г.І., Власенко Ю.Л. Формування правового режиму клімату в Україні: імплементация європейських та міжнародних стандартів.

У статті проведено комплексний теоретико-правовий аналіз клімату як об'єкта еколого-правової охорони та визначено його правову природу в системі національного та міжнародного права. Розглядаються сучасні підходи до юридичного визначення поняття «клімат» та його співвідношення з поняттям «кліматична система», а також механізми імплементації міжнародних і європейських стандартів у національне законодавство України. Проаналізовано еволюцію кліматичного законодавства України, включно з прийняттям Закону України «Про основні засади державної кліматичної політики», Стратегії низьковуглецевого розвитку та відповідних стратегічних документів, що формують системний правовий режим у сфері кліматичної політики. Виявлено, що попереднє нормативне регулювання характеризувалося фрагментарністю та недостатньою деталізацією ключових понять, що обмежувало можливості ефективного правового захисту клімату та імплементації міжнародних зобов'язань. Показано, що сучасна правова структура забезпечує інтеграцію мітигаційних і адаптаційних заходів, встановлення цілей кліматичної нейтральності, формування національної системи моніторингу, звітності та верифікації викидів, а також поєднання ринкових і регуляторних механізмів. Доведено, що імплементація норм *acquis* ЄС та передового міжнародного досвіду сприяє підвищенню ефективності кліматичного права, створенню умов для низьковуглецевого розвитку, забезпеченню екологічної, продовольчої та енергетичної безпеки, а також гармонізації державної політики з міжнародними стандартами. Наукова новизна полягає у комплексному обґрунтуванні правового статусу клімату, виділенні напрямів вдосконалення національного законодавства та формуванні практичних рекомендацій щодо інтеграції міжнародних та європейських стандартів у систему державної кліматичної політики України. Запропоновані висновки мають значення для підвищення ефективності правового регулювання кліматичних відносин, забезпечення міжпоколінної екологічної справедливості та формування цілісної національної стратегії низьковуглецевого розвитку.

Ключові слова: кліматична політика, еколого-правова охорона, екологічне право, кліматичне право ЄС, адаптація законодавства

Balyuk H.I., Vlasenko Yu.L. Formation of the climate legal regime in Ukraine: implementation of European and international standards.

The article provides a comprehensive theoretical and legal analysis of climate as an object of environmental and legal protection and defines its legal nature in the system of national and international law. Modern approaches to the legal definition of the concept of «climate» and its relationship with

the concept of «climate system», as well as mechanisms for implementing international and European standards into the national legislation of Ukraine, are considered. The evolution of climate legislation in Ukraine is analyzed, including the adoption of the Law of Ukraine «On the Basic Principles of State Climate Policy», the Low-Carbon Development Strategy and relevant strategic documents that form a systemic legal regime in the field of climate policy. It is revealed that the previous regulatory framework was characterized by fragmentation and insufficient detailing of key concepts, which limited the possibilities of effective legal protection of the climate and the implementation of international obligations. It is shown that the modern legal framework ensures the integration of mitigation and adaptation measures, the establishment of climate neutrality goals, the formation of a national system of monitoring, reporting and verification of ages, as well as the combination of market and regulatory mechanisms. It is proven that the implementation of the EU *acquis* norms and best international experience contributes to increasing the effectiveness of climate law, creating conditions for low-carbon development, ensuring environmental, food and energy security, as well as harmonizing state policy with international standards. Scientific news arose in the comprehensive substantiation of the legal status of climate, addressing areas for improving national legislation and forming practical recommendations for integrating international and European standards into the system of state climate policy of Ukraine. The proposed conclusions are important for increasing the effectiveness of legal regulation of climate relations, ensuring inter-sectoral environmental justice and forming a comprehensive national strategy for low-carbon development.

Key words: climate policy, ecological and legal protection, environmental law, EU climate law, adaptation of legislation.

Постановка проблеми. На початку XXI століття зміна клімату визнана світовою спільнотою однією з ключових глобальних проблем, що впливає на міжнародну безпеку, економічну стабільність, стан довкілля та реалізацію прав людини. Підвищення глобальної температури, деградація екосистем, загрози продовольчій і водній безпеці та ризики для здоров'я населення зумовлюють необхідність формування ефективних міжнародних і національних правових механізмів реагування на кліматичні виклики.

Особливого значення це питання набуває в умовах повномасштабної збройної агресії росії проти України, євроінтеграційних процесів, імплементації міжнародних кліматичних зобов'язань та формування цілісної державної кліматичної політики України. Незважаючи на прийняття стратегічних документів і спеціального законодавства, правовий режим клімату як об'єкта еколого-правової охорони залишається фрагментарним і потребує концептуального уточнення.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика зміни клімату та формування ефективних правових механізмів його регулювання є предметом активних наукових досліджень у міжнародній, європейській та національній правовій доктрині. У міжнародних дослідженнях значну увагу приділено глобальним кліматичним процесам та ролі міжнародного права у формуванні кліматичного режиму. Суттєвий внесок у дослідження антропогенного впливу на кліматичну систему та довгострокових наслідків глобального потепління зробив Дж. Хансен [4], в свою чергу К. Воіт [8], Д. Боданські, Л. Раджамані [1] аналізували правові аспекти становлення міжнародного кліматичного режиму, зокрема механізми реалізації положень Паризької угоди та інших міжнародних зобов'язань. Вагоме місце у науковому дискурсі займає аналіз правового регулювання кліматичної політики Європейського Союзу, який знайшов відображення у працях М. Пітерса, Д. Фарбер [3] та Л. Крамера [7], що присвячені правовим інструментам скорочення викидів парникових газів, функціонуванню системи торгівлі квотами на викиди та формуванню правових засад досягнення кліматичної нейтральності.

У національній правовій науці окремі аспекти правового регулювання кліматичних відносин також стали предметом наукового аналізу. Зокрема, К. Прохоренко [19] обґрунтувала необхідність формування самостійного правового режиму клімату як об'єкта еколого-правової охорони, тоді як С. Іванюта та Л. Якушенко [11] аналізували питання адаптації державної політики до змін клімату та імплементації європейських стандартів у національне законодавство; Я. Павко [13] досліджував взаємозв'язок екологічної політики та прав людини. Сучасні наукові статті Гетьмана А., Малишевої Н., Богуна В., Кравченко С., Коваленко Т. та інших доповнюють цей комплексний підхід, аналізуючи еволюцію державної кліматичної політики, правові засади кліматичної політики ЄС, вплив європейських стандартів на національне законодавство, захист екологічних прав людини, правове забезпечення адаптації до кліматичних змін та механізми стимулювання низьковуглецевого розвитку економіки.

Однак, попри наявність значної кількості наукових досліджень, у сучасній юридичній доктрині залишаються недостатньо розробленими окремі концептуальні аспекти правового регулювання

кліматичних відносин. Зокрема, потребують подальшого наукового осмислення питання юридичного визначення поняття «клімат», його місця у системі об'єктів екологічного права, а також механізмів ефективної імплементації міжнародних і європейських кліматичних стандартів у національне законодавство України.

Отже, **метою статті** є теоретико-правовий аналіз клімату як об'єкта еколого-правової охорони, визначення його правової природи, співвідношення понять «клімат» та «кліматична система» у правовій доктрині, дослідження сучасних тенденцій розвитку кліматичного законодавства України, проблем фрагментарності кліматичного законодавства України та визначення напрямів його вдосконалення в контексті євроінтеграції та з урахуванням міжнародного та європейського досвіду.

Виклад основного матеріалу. У доктрині міжнародного екологічного права підкреслюється, що кліматична безпека стала складовою загальної концепції міжнародної безпеки, що зумовлює впровадження правоохоронних, регуляторних та адміністративних заходів на національному рівні [8, с. 239]. Для України кліматичне право має не лише екологічний, а й соціально-економічний вимір, зважаючи на вразливість аграрного сектору та енергетичної системи. Павко Я.А. також підкреслює, що екологічні ризики кліматичних змін безпосередньо впливають і на реалізацію фундаментальних прав людини [13, с. 197].

Як слушно зауважує Дж. Хансен, кліматична система реагує на антропогенний вплив із запізненням, але наслідки цього впливу є кумулятивними та практично незворотними у часовому вимірі кількох поколінь [4, с. 4-6]. Така думка дуже слушна, адже від цього об'єкта наразі залежить розвиток і життєдіяльність людства. Саме тому за останні три десятиріччя питання зміни клімату перетворилося на одну з найбільш гострих проблем світової економіки і політики у контексті вироблення стратегії скорочення викидів парникових газів і поступового переходу до низьковуглецевого розвитку всіх секторів економіки і складових життєдіяльності людини.

Ключовими міжнародно-правовими документами, що задають наразі рамки кліматичній політиці є, як відомо, Рамкова Конвенція ООН про зміну клімату 1992 року [12] та Паризька угода 2015 року [14], учасницею яких є Україна. Також здійснення термінових заходів щодо боротьби зі змінами клімату та її наслідками є однією із цілей, сформульованих і у новому Порядку денному сталого розвитку на період до 2030, ухваленому на Саміті сталого розвитку, що проходив 25 вересня 2015 року в Нью-Йорку. Згідно зі статтею 2 Рамкова Конвенція ООН про зміну клімату, її метою було досягнення стабілізації концентрації парникових газів в атмосфері на такому рівні, який не допускав би небезпечного антропогенного втручання у кліматичну систему [12].

Як відомо, на розвиток Рамкової конвенції ООН у період з 29 листопада по 12 грудня 2015 року в рамках Конференції сторін була прийнята Паризька угода, оскільки попередні механізми, включно з Кіотським протоколом, не забезпечували достатньої участі всіх держав та не давали ефективних засобів для досягнення глобальної стабілізації клімату. Так, відповідно до статті 2 Паризької угоди, її метою є посилення глобальної реакції на загрозу зміни клімату в контексті сталого розвитку та зусиль із ліквідації бідності, за принципом спільної, але диференційованої відповідальності, з урахуванням національних можливостей [14]. Отже, ратифікація Україною Паризької угоди свідчила про намір держави інтегрувати міжнародні зобов'язання до національного законодавства та зумовила продовження формування національної кліматичної політики.

В науковій літературі клімат розглядається як об'єкт еколого-правової охорони, який характеризується станом кліматичної системи (атмосфери, гідросфери, біосфери та геосфери) в їх взаємозв'язку та взаємодії (інтердисциплінарний підхід) та на який здійснюється небезпечний антропогенний вплив у формі юридично-визначених видів діяльності, пов'язаних зі здійсненням викидів парникових газів. Це потребує вжиття спеціальних міжнародних і державно-правових заходів, спрямованих на стабілізацію концентрації парникових газів у атмосфері на такому рівні, за якого не допускається порушення рівноваги кліматичної системи, а також погіршення у зв'язку з цим якості та безпечності навколишнього природного середовища [19, С. 8].

Як зазначають дослідники, клімат – це не просто погодні явища, а складна система, яка зазнає небезпечного антропогенного впливу, особливо в формі викидів парникових газів, й потребує спеціальних міжнародних і державних механізмів регулювання. Відповідно до роз'яснень Міжурядової групи експертів зі змін клімату (IPCC) [6], клімат у вузькому розумінні – це середній режим погоди. У доктрині кліматичного права наголошується, що таке визначення є недостатнім для правового регулювання, оскільки не відображає нормативного аспекту охорони клімату [1]. В ширшому значенні – клімат є статистичним описом середніх значень та мінливості релевантних параметрів кліматичної системи, тобто змінності відповідних кількісних параметрів протягом періоду, який може коливатися від кількох місяців до тисяч або мільйонів років [5]. Таким чином, клімат репрезентує собою стан кліматичної системи, включно зі статистичним описом її компонентів.

Проте, на нашу думку, вищенаведене офіційне тлумачення не робить суттєвої відмінності між погодою і кліматом, що позбавляє останнього адекватного правового закріплення. Як справедливо відзначають дослідники, клімат – це не результат погоди, а її причина, і ця невідповідність причинно-наслідкового зв'язку у визначенні поняття клімату, на нашу думку, ускладнює законодавче закріплення клімату як об'єкта права. Саме тому, на нашу думку, клімат має розглядатися як стан кліматичної системи, що проявляється через взаємодію її компонентів, і це дає йому статус повноцінного об'єкта еколого-правової охорони.

Правники й теоретики права вказують, що чисто статистичне тлумачення не враховує нормативної функції права як інструменту запобігання і відновлення; у зв'язку з цим виникає необхідність формулювання правового поняття, яке б відобразило як наукову природу клімату, так і його соціально-правові виміри [11, с. 89–91]. Отже, наукове та нормативне тлумачення поняття «клімат» має значення не лише теоретичне, а й практично-правове: так як від визначення сутності об'єкта залежить коло суб'єктів і предметів правового захисту, механізми відповідальності та інструменти регулювання.

Також слід зазначити, що в науковій літературі розрізняють поняття «клімат» та «кліматична система». Це положення кореспондує зі статтею 1 Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, де кліматична система визначається як сукупність взаємодіючих природних компонентів [12]. Кліматична система визначається як сукупність основних природних оболонок Землі (атмосфери, гідросфери, біосфери, геосфери) які взаємодіють як цілісний природний об'єкт і можуть зазнавати змін під впливом людської діяльності у відношенні «людина – природа» [12].

Зокрема, вчені Міжурядової групи експертів зі зміни клімату, визначають кліматичну систему як складну, інтерактивну систему, що складається з атмосфери, земної поверхні, снігу та льоду, інших водних об'єктів та живих організмів. На їх думку, атмосферний компонент кліматичної системи найбільш очевидно характеризує клімат, а клімат визначають як «усереднену погоду». За їх словами, кліматична система розвивається з часом під впливом власної динаміки та внаслідок зміни зовнішніх факторів, які впливають на клімат (їх називають факторами впливу). Зовнішні фактори включають природні явища (такі, як виверження вулканів та зміни сонячної активності), а також антропогенні зміни складу атмосфери [5].

Українська правова система довгий час була позначена фрагментарністю в частині кліматичного регулювання: норми, що опосередковано стосувалися клімату, були розпорошені в актах про охорону довкілля, атмосферного повітря, енергетику тощо. Відсутність єдиного кліматичного закону ускладнювало формування цілісного правового режиму та імплементації міжнародних зобов'язань у внутрішнє право. Як зазначає К. Прохоренко, фрагментарність нормативного регулювання не дозволяло сформувати цілісний правовий режим клімату як об'єкта екологічного права [19, с. 37–38].

Але слід зазначити, що українське національне законодавство у сфері кліматичної політики також пройшло помітну трансформацію: від фрагментарних екологічних норм до спеціалізованих правових механізмів. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [18], на жаль, не містив і не містить спеціальних положень щодо видів впливів діяльності на клімат, а також не містить визначення поняття «клімат», тому на першому етапі Кабінетом Міністрів була прийнята Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, затверджена розпорядженням від 7 грудня 2016 року № 932-р та План заходів щодо виконання даної Концепції, затвердженим розпорядженням від 6 грудня 2017 року №878-р.

Наступним етапом стало прийняття і схвалення Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2026 роках, затверджених розпорядженням від 30 травня 2024 р. № 483-р.

У жовтні 2024 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики України» (далі – Закон про кліматичну політику) [17]. Цей закон формалізує на законодавчому рівні цілі низьковуглецевого сталого розвитку, створення національної системи моніторингу і верифікації викидів парникових газів; встановлює правові та організаційні засади кліматичної політики; встановлює цілі з декарбонізації та адаптації, наближаючи українську нормативно-правову базу до міжнародних стандартів, що є важливим кроком для правового визнання клімату як об'єкта екологічної охорони. У даному Законі про кліматичну політику у ст. 3. визначено принципи державної кліматичної політики, серед основних: досягнення кліматичної нейтральності; «енергоефективність насамперед»; «забруднювач платить»; природоорієнтованість; інтеграція державної кліматичної політики в усі сектори економіки та в усі сфери державної політики, а також у документи планування державного та/або місцевого рівнів тощо. Також ст. 4 Закону про кліматичну політику визначено цілі державної кліматичної політики, а саме: державна кліматична політика спрямована на досягнення кліматичної нейтральності України до 2050 року,

забезпечення пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї, низьковуглецевого та сталого розвитку, екологічної, продовольчої та енергетичної безпеки України. Для досягнення вищевказаних цілей, встановлюється проміжна ціль – зменшення обсягів викидів парникових газів щонайменше на 65 відсотків до 2030 року відповідно до рівня 1990 року. Варто зауважити, що така ціль України полягає у реальних зобов'язаннях зі скорочення викидів, порівняно із сучасним рівнем викидів парникових газів [17].

Ще один стратегічно важливий документ – Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [16] передбачає цільові значення для оцінки реалізації державної екологічної політики у базовому 2015 році, 2020, 2025 та 2030 роках. Наприклад, передбачено, показники щодо зменшення енергоємності валового внутрішнього продукту, скорочення викидів парникових газів, зростання частки ВДЕ, лісистості територій у відповідні роки [16].

Для забезпечення стратегічного планування та досягнення довгострокових цілей державної кліматичної політики, Кабінет Міністрів України також затвердив Стратегію низьковуглецевого розвитку України, яка переглядається та у разі потреби оновлюється кожні п'ять років з періодом планування на 30 років з урахуванням результатів оцінки та моніторингу її реалізації.

Перша Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року (далі – СНВР) [20] розроблена на виконання міжнародних зобов'язань України згідно з пунктом 19 Статті 4 Паризької угоди, пунктом 35 Рішення 1/СР.21 Конференції Сторін Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, а також на виконання розпоряджень Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2016 р. № 932-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року» та від 28 березня 2018 р. № 244-р «Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2018 рік».

Як визначено в ст. 8 Закону про кліматичну політику, під час перегляду середньострокових цілей та цільових показників державної кліматичної політики, визначених Стратегією низьковуглецевого розвитку України (далі – СНВР), оновлені середньострокові цілі не мають бути менш амбітними, ніж попередні [17], що є важливим елементом постійного поступового скорочення викидів парникових газів. СНВР визначає національне бачення щодо відокремлення подальшого економічного зростання та соціального розвитку держави від збільшення обсягу викидів парникових газів. Наявність СНВР є підставою для розроблення і впровадження економічних інструментів підтримки переходу України до низьковуглецевого розвитку, залучення інноваційних технологій і міжнародних фінансових ресурсів.

Закон України «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів» від 12.12.2019 р. був розроблений з метою імплементації Директиви 2003/87/ЄС. В свою чергу Закон України «Про регулювання господарської діяльності з озоноруйнівними речовинами та фторованими парниковими газами» 12.12.2019 р. був також прийнятий з метою імплементації і на виконання положень Регламенту ЄС 842/2006 (цей регламент був скасованим Регламентом ЄС №517/2014) та Регламенту ЄС №2037/2000 ЄС (скасований Регламентом ЄС №1005/2009 ЄС).

Нормативно-правове оформлення кліматичної політики вимагає двопланового підходу: по-перше, розвиток інструментів пом'якшення (мітгації), що включає систему кількісного регулювання викидів, ринкові механізми, енергоефективні стандарти і підтримку ВДЕ; по-друге, створення систем адаптації й управління ризиками, орієнтованих на зниження вразливості секторів і громад. У цьому контексті Європейський Союз виступає прикладом формалізації кліматичних цілей у праві: клімат у ЄС постає як самостійний правовий об'єкт, що закріплено у концептуальних положеннях Європейського зеленого курсу і Договорі про функціонування ЄС (стаття 191), а юридична визначеність була додатково підсилена прийняттям Європейського кліматичного закону (Регламент ЄС 2021/1119).

У ст. 191 Договору про функціонування Європейського Союзу [10] боротьба зі зміною клімату визначається однією з цілей екологічної політики ЄС. Серед досягнень ЄС у сфері протидії зміни клімату можна відзначити наступне: – запровадження системи торгівлі викидами ЄС, що являє собою найбільший міжнародний ринок вуглицю, який базується на принципі «обмеження і торгівля» (охоплюючи і авіаційні викиди); – запровадження обов'язкових щорічних цілей по скороченню викидів парникових газів для кожної держави-члена ЄС стосовно тих викидів на які не поширюється вищезазначена система, а саме: сільське господарство, автомобільний транспорт, будівництво тощо; – включення викидів парникових газів від землекористування та лісового господарства до кліматичної та енергетичної системи 2030 року, що означає забезпечення як мінімум еквівалентного компенсування викидів парникових газів видаленням вуглекислого газу з атмосфери; – просування використання поновлювальних джерел енергії (сонячна, гідроенергія) [7, с. 145–147].

Водночас роль національних імплементацій не можна недооцінювати, так як саме на рівні держав-членів будується детальна практика і механізми (наприклад, торгівля квотами, моніторинг,

адаптаційні політики). Прикладом може слугувати Німеччина, яка ще з 2008 року має національну «Стратегію адаптації до зміни клімату» (DAS), розроблену федеральним урядом за участі регіональних земель. Федеральна стратегія з адаптації до зміни клімату DAS (2008) передбачає: оцінку змін клімату, розвиток науково-дослідного потенціалу, створення бази даних, фінансову підтримку та локальні проекти адаптації. Стратегія спрямована на зменшення уразливості економічних, соціальних і природних систем та забезпечення сталого планування [8, с. 240].

У доктрині підкреслюється, що Європейський кліматичний закон перетворив політичні цілі ЄС у сфері клімату на юридично зобов'язуючі норми [3, с. 145–147]. Ринковий механізм у вигляді EU ETS відіграє центральну роль як «cap-and-trade» система, що стимулює скорочення викидів у секторі енергетики та промисловості та поєднується з пакетом «Fit for 55», спрямованим на скорочення викидів на 55 % до 2030 року (порівняно з 1990 р.). За визначенням Європейської Комісії, ETS є основним ринковим механізмом скорочення викидів парникових газів [2]. Пакет «Fit for 55» та нормативні ініціативи ЄС мають характер комплексної трансформації економічних режимів і передбачають механізми компенсації, соціального пом'якшення і фінансування зелених інвестицій. Зокрема, К. Воігт відзначає, що «Fit for 55» трансформує кліматичні цілі у комплексну систему правових зобов'язань [8, с. 243]. Аналітичні та експертні матеріали в Україні системно ретранслюють аналіз європейських інструментів з метою адаптації їх до національних умов [11].

Порівняльний аналіз показує принципові відмінності, які полягають в тому, що модель ЄС вирізняється високим ступенем нормативної визначеності, чіткими цілями (кліматична нейтральність до 2050 р.) та інструментарієм, що поєднує ринкові та регуляторні методи, а також механізмами перегляду і моніторингу виконання [11]. Водночас модель України історично мала похідний характер, але прийняття спеціалізованого Закону України «Про основні засади державної кліматичної політики України» та подальших стратегічних документів означають перехід до системного регулювання. Проте імплементація євроінтеграційних стандартів, створення механізмів обліку, торгівлі квотами і національної системи моніторингу, звітності, верифікації потребують значних інституційних та фінансових ресурсів.

Аналітичні огляди, присвячені реалізації Закону України «Про основні засади державної кліматичної політики України» та подальшому приведенню національного права у відповідність до *acquis* ЄС, підкреслюють важливість продовження реформ у контексті переговорного розділу 27 «Навколишнє середовище та зміна клімату» [9]. Як відомо, переговори про вступ до ЄС є складним і динамічним процесом. Забезпечення цього процесу потребує значних зусиль, ресурсів і часу з боку Уряду України. Наразі основні завдання щодо організації та супроводу переговорів покладено на відповідні робочі переговорні групи.

Після відкриття міжурядової конференції щодо вступу України до ЄС у червні 2024 року Україна розпочала активну підготовку до відкриття переговорів за всіма розділами *acquis* ЄС (їх, нагадаємо, 35). Першим етапом для кожного розділу є так званий скринінг – процес, спрямований на оцінку рівня наближення українського законодавства до права ЄС у відповідній сфері (переговорному розділі). У червні 2025 року Україна та ЄС провели скринінгові сесії за Розділом 27 «Довкілля і зміна клімату» Прес-служба Апарату Верховної Ради України. Проходить двостороння зустріч України та Європейської Комісії в рамках здійснення офіційного скринінгу відповідності законодавства України праву ЄС за переговорним розділом 27 «Довкілля та зміна клімату» [15]. Цьому етапу передувала тривала й інтенсивна підготовка, до якої, крім безпосередньо робочої переговорної групи, були залучені десятки представників органів державної влади та експертного середовища [21].

Наразі українська сторона очікує на звіт про результати скринінгу за Розділом 27 від європейської сторони. У цьому документі ЄС має зафіксувати власну оцінку стану наближення українського законодавства до норм і стандартів ЄС у сфері довкілля та зміни клімату. Наступним етапом переговорного процесу має стати підготовка переговорних позицій сторін за Розділом 27, а виконання цього завдання покладено на відповідну робочу переговорну групу.

Висновки. Аналіз законодавчої та наукової бази свідчить, що правова охорона клімату в Україні потребує системного, комплексного та багаторівневого підходу, який поєднує як мітігаційні, так і адаптаційні інструменти. Комплексне регулювання охоплює скорочення антропогенних викидів, раціональне використання природних поглиначів парникових газів, управління кліматичними ризиками та забезпечення адаптації природних систем і населення до наслідків зміни клімату. Національна практика охорони клімату передбачає реалізацію заходів різного рівня: від особистісних дій громадян – вибору екологічного способу життя, відповідального споживання та енергоефективності – до політичних та інституційних заходів держави, таких як функціонування спеціально уповноважених органів, модернізація систем обліку та управління попитом на енергетичні ресурси, імплементація ринкових механізмів регулювання викидів, перехід на відновлювальні джерела енергії, а також участь у міжнародних кліматичних переговорах.

Дослідження міжнародного та європейського досвіду підтверджують, що ефективна правова охорона клімату ґрунтується на високому рівні нормативної визначеності, інтеграції кліматичної політики у всі сектори економіки, впровадженні систем моніторингу, звітності та верифікації викидів, а також застосуванні передових технологій і стимулюючих механізмів низьковуглецевого розвитку. Імплементация *acquis* ЄС та міжнародних стандартів у національне законодавство України є ключовою передумовою підвищення ефективності кліматичного права, сприяє мінімізації соціально-економічних та екологічних наслідків зміни клімату, формує правові засади низьковуглецевого розвитку економіки та забезпечує гармонізацію державної політики із міжнародними зобов'язаннями.

Водночас законодавство України тривалий час характеризується фрагментарністю та недостатньою деталізацією правового визначення поняття «клімат», що ускладнює визнання клімату як самостійного об'єкта еколого-правової охорони та формування комплексного правового режиму. Наукові дослідження підкреслюють необхідність створення спеціальних кліматичних норм, розвитку механізмів оцінки впливу на клімат, удосконалення систем моніторингу та верифікації, посилення адаптаційної політики та управління кліматичними ризиками.

Перспективними напрямками вдосконалення національного кліматичного законодавства є: законодавче закріплення визначення поняття «клімат»; розвиток системи моніторингу, звітності та верифікації викидів; впровадження ринкових механізмів регулювання викидів; посилення адаптаційної політики та управління кліматичними ризиками; подальша гармонізація законодавства України з *acquis* ЄС.

Отже, формування цілісного нормативно-правового підходу до охорони клімату є невідкладною передумовою забезпечення екологічної безпеки, сталого розвитку держави, підвищення ефективності державного управління та захисту прав і інтересів майбутніх поколінь. Ефективне правове регулювання кліматичних відносин спрямоване на визнання клімату як самостійного об'єкта еколого-правової охорони та створення умов для стабілізації кліматичної системи, збереження природних ресурсів та забезпечення міжпоколінної справедливості у сфері екологічної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Bodansky D., Brunnée J., Rajamani L. *International Climate Change Law*. Oxford: Oxford University Press, 2017. 417 p. DOI: <https://doi.org/10.1093/law/9780199664290.001.0001>.
2. European Commission. *EU Emissions Trading System (EU ETS)*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021. DOI: <https://doi.org/10.2776/792141>. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0ee5d03c-fbe0-11eb-b520-01aa75ed71a1>.
3. Farber D.A., Peeters M. (eds.). *Climate Change Law*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2016. 544 p. DOI: <https://doi.org/10.4337/9781783475681>.
4. Hansen J.E., Sato M., Simons L. et al. *Global Warming in the Pipeline*. *Oxford Open Climate Change*. 2023. Vol. 3, No. 1. Article kgad008. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfclm/kgad008>.
5. IPCC. *Climate Change 2021: The Physical Science Basis*. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report. Cambridge: Cambridge University Press, 2021. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781009157896>. URL: <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1>.
6. IPCC. The Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) is the United Nations body for assessing the science related to climate. URL: <https://www.ipcc.ch>.
7. Krämer L. *EU Environmental Law*. 8th ed. London: Sweet & Maxwell, 2016. 550 p. ISBN 9780414056046.
8. Voigt C. The Power of the Paris Agreement in International Climate Litigation. *Review of European, Comparative & International Environmental Law*. 2023. Vol. 32, No. 2. P. 237–249. DOI: <https://doi.org/10.1111/reel.12514>.
9. Винярска М. Огляд кліматичної політики України: нормативно-правове регулювання (станом на 24 березня 2025 року). Експертно-дорадчий центр «Правова аналітика». URL: <https://www.legalanalytics.org.ua/oglyad-klimatychnoyi-polityky-ukrayinyn>.
10. Договір про функціонування Європейського Союзу (консолідована версія). Офіційний переклад українською мовою. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text.
11. Європейський зелений курс і кліматична політика України: аналітична доповідь / С.П. Іванюта, Л.М. Якушенко; за заг. ред. А.Ю. Сменковського. Київ: НІСД, 2022. 95 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2022.12>.
12. Конвенція ООН. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату: міжнародний договір від 09.05.1992. *Офіційний вісник України*. 2012. № 83. Ст. 198–338. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044#Text.
13. Павко Я.А. Актуальні питання міжнародно-правового захисту прав людини в контексті кліматичних змін. *Київський часопис права*. 2025. № 4. С. 194–202. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2025.4.29>.

14. Паризька угода: міжнародний договір від 12.12.2015. *Офіційний вісник України*. 2016. № 6. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_l61#Text.
15. Прес служба Апарату Верховної Ради України. Опубліковано 17 червня 2025, о 16:45 [Електронний ресурс]. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/263133.html.
16. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лютого 2019 р. № 2697 VIII. *Урядовий кур'єр*. 2019. № 67 (6 квітня). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>.
17. Про основні засади державної кліматичної політики України: Закон України від 08 жовтня 2024 р. № 3991-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3991-20#Text>.
18. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII. *Відомості Верховної Ради України*. – 1991. – № 33. – С. 372. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.
19. Прохоренко К.А. Клімат як об'єкт еколого-правової охорони в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2013. 259 с. URL: <https://ir.library.knu.ua/server/api/core/bitstreams/bd5c37fd-ca4e-4c48-9af0-f3bdb5bd269f/content>.
20. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року. Київ: Міністерство екології та природних ресурсів України, 2018. URL: <https://mepr.gov.ua>.
21. Формування початкової переговорної позиції України за Розділом 27 “Довкілля і зміна клімату” переговорів про вступ до ЄС: аналітична записка. Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля», 2025. URL: <https://rac.org.ua/wp-content/uploads/2025/09/racse-negotiating-position-chapter-27-2025-ukr.pdf>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 2.03.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026